Research article

Silpakorn University e-Journal
(Social Sciences, Humanities, and Arts)
Vol. 43(6): 23-35, 2023

การพัฒนารูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ภาสุดา ภาคาผล* และศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
*Corresponding author: pasuda.p@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และ 2) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาพลเมืองศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสอน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์อนุกรมเวลา และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ทั้ง 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) หลักการ 1.2) วัตถุประสงค์ 1.3) ขั้นตอนการสอน มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนการเชื่อมโยงความรู้ด้วยปรากฏการณ์ การเสาะแสวงหาความรู้ การออกแบบกิจกรรมหรือโครงร่าง การดำเนินการตามกิจกรรมหรือโครงการ และการประเมินผลการเรียนรู้ 1.4) ระบบสังคม 1.5) ระบบสนับสนุน และ 1.6) การวัดและประเมินการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและสอดคล้องเชิงโครงสร้างสามารถนำไปทดลองใช้และนำไปจัดการเรียนการสอนได้ และ 2) เมื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนการสอนที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : 1. รูปแบบการสอน 2. ทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ 3. แนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน 4. ความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง 5. ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 6. ระดับอุดมศึกษา

โครงการวิจัยนี้ผ่านการรับรองมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้ว รหัสการรับรอง : RU-HRE 64/0111
โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 6 กรกฎาคม 2566

ISSN 2985-2536 (Online)
Received: September 28, 2022; Revised: May 19, 2023; Accepted: May 30, 2023

Silpakorn University e-Journal
(Social Sciences, Humanities, and Arts)
ISSN 2985-2536 (Online)
ปีที่ 43 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม) พ.ศ. 2566

The development of an instructional model for enhancing active citizenship and media literacy skills of undergraduate students through connectivism theory and phenomenon-based learning

Pasuda Pakapol* and Siriwan Vanichwatanavorachai
Faculty of Education, Silpakorn University, Nakhon Pathom 73000, Thailand
**Corresponding author: pasuda.p@rumail.ru.ac.th*

Abstract

The purposes of this research were to: 1) develop an instructional model based on connectivism theory and phenomenon-based learning to enhance the quality and effectiveness of active citizenship and media literacy skills of undergraduate students and 2) evaluate the effectiveness of the instructional model grounded in connectivism theory and phenomenon-based learning to enhance characteristics of active citizenship and media literacy skills of undergraduate students. The sample consisted of 34 undergraduate students who enrolled in a Civic Education class during the first semester of the academic year 2021. The research instruments included the instructional model, lesson plans, and instructional model effectiveness evaluation forms. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, and repeated measures ANNOVA, while the qualitative data were analyzed using content analysis. The research findings were as follows: 1) the instructional model consisted of six components: 1.1) Principles 1.2) Objectives 1.3) Instructional process consisting of six steps as follow: creating mutual understanding, interconnecting with phenomenon, verifying obtained information, initiating activity or project, conducting designed activity or project, and evaluating and disseminating 1.4) social system 1.5) support system and 1.6) evaluation and assessment; 2) The effectiveness of the instructional model based on connectivism theory and phenomenon-based learning to enhance the characteristics of active citizenship and media literacy skills of undergraduate students. The results revealed that the students continuously developed their overall active citizenship and media literacy skills at a high level. The research findings will serve as guidelines for systematic and clearly defined teaching processes to promote active citizenship qualities and media literacy skills. This will enable more effective learning management.

Keywords: 1. Instructional model 2. Connectivism theory 3. Phenomenon-based learning 4. Active citizenship 5. Media literacy skills 6. Undergraduate

บทนำ

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และโลกในยุคดิจิทัลส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการดำเนินการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เท่าทันและสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ตามที่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (Office of the Education Council, 2017) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนในโลกยุคดิจิทัลว่า “การจัดการศึกษาของไทยจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วางแผนพัฒนาและเตรียมกำลังคนที่จะเข้าสู่ตลาดงานเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ๆ ปรับหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันอย่างเสรีแบบไร้พรมแดนในยุคเศรษฐกิจและสังคม 4.0” ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ควรพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 และมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ได้ระบุถึงการส่งเสริมความเป็นพลเมืองไว้ในผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองเข้มแข็งคือ “เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียมเสมอภาค เพื่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ” (Office of the Education Council, 2017) ในขณะที่ทักษะการรู้เท่าทันสื่อนั้น องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และองค์กรภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต่างก็ได้มีการระบุถึงทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่ควรส่งเสริมและพัฒนาให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ควรติดตั้งทักษะนี้ เนื่องจากการดำรงชีวิตของคนเราในปัจจุบันนั้นขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและสื่อ โดยผู้ที่มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อควรมีความสามารถในการเข้าถึง การวิเคราะห์ การประเมินค่าและการสร้างสรรค์ เพื่อที่จะช่วยให้ผู้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อนั้นสามารถตัดสินใจเลือกรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีวิจารณญาณ (Wilson, Grizzle, Tuazon, Akyempong, & Cheung, 2011) สำหรับนโยบายทางด้านการศึกษามีการระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่ระบุถึงมาตรฐานด้านผลลัพธ์ผู้เรียนว่า “ให้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีทักษะศตวรรษที่ 21 มีความสามารถในการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาสังคม มีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก สามารถสร้างโอกาสและเพิ่มมูลค่าให้กับตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศ” (Announcement of the Ministry of Education on Higher Education Standards B.E. 2561, 2018) สำหรับการเรียนการสอนตามหลักการของทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (connectivism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอันเกิดจากความก้าวหน้าของอินเทอร์เน็ตและเป็นทฤษฎีที่รองรับความรู้ที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกวัน ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าการเรียนรู้มีการเลื่อนไหลไม่หยุดนิ่ง ความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นทุกเวลานาที นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็วที่ล้วนกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนเรา ข้อมูลข่าวสารที่มีจำนวนมหาศาลทำให้ไม่สามารถจะเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนได้ตลอดไป มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวในการดำรงชีวิตให้มีความสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไปและมีความรู้ที่ทันกับกาลเวลาและยุคสมัย อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงทิศทางการเรียนรู้ด้วย โดยการเรียนรู้นอกระบบมีความสำคัญต่อประสบการณ์เรียนรู้ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากวิธีการหลากหลาย เช่น จากชุมชน จากเครือข่ายบุคคล และจากการทำงานให้สำเร็จ การเรียนรู้ยังเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต อีกทั้งการเรียนรู้และการทำงานเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กัน แยกจากกันไม่ได้ (Tunhikorn, 2012; Hongkhunthod, 2015)

ในขณะที่การสอนตามแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (phenomenal based learning) เป็นการจัดการเรียนรู้แบบสหวิทยาการและการเรียนรู้แบบโครงการที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้และการสอนเข้าด้วยกันภายใต้แนวคิดการสร้างองค์ความรู้ในตนเอง โดยมุ่งเน้นความสุขในการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด ได้แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างสรรค์

ชิ้นงานเพื่อพัฒนาทักษะหลักและทักษะอารมณ์สังคมในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันกับผู้อื่นโดยผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Butkatunyoo, 2018) เมื่อการสอนตามแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานถูกนำไปใช้ในบริบทของความร่วมมือก็จะช่วยส่งเสริมแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (socio-constructivist) ซึ่งวิธีการทั้งหลายที่มีรากฐานกำเนิดมาจากญาณวิทยาแบบ Constructivism จึงเอื้อต่อการเรียนรู้แบบการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาในชีวิตจริง การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน การสืบเสาะความรู้ และการให้ตัวช่วยเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยครูจะแสดงบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะและจัดกระบวนการเรียนรู้มากกว่าจะเป็นผู้ให้ความรู้ ผู้เรียนจะถูกมองว่าเป็นผู้ที่ตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมแห่งความรู้ (Mahavijit, 2017; Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, 2019)

จากเหตุผลและความจำเป็นดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนารูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับโลกในยุคดิจิทัลและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองและทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้แก่ผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยอยู่บนหลักแนวคิดและทฤษฎีต่อไปนี้

1. การวิจัยและพัฒนา กระบวนการการวิจัยและพัฒนาประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R_1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย การวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ ไปสู่ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Develop: D_1) คือ ออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา โดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนานวัตกรรม ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research: R_2) คือ นำนวัตกรรมไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนนี้มีการประเมินระหว่างใช้ และเมื่อใช้แล้วดำเนินการในขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Develop: D_2) โดยประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรม หรือบางกรณีอาจจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามจุดประสงค์ ก็สามารถดำเนินการปรับปรุงนวัตกรรมอีกครั้งหนึ่ง (Nillapun, 2015)

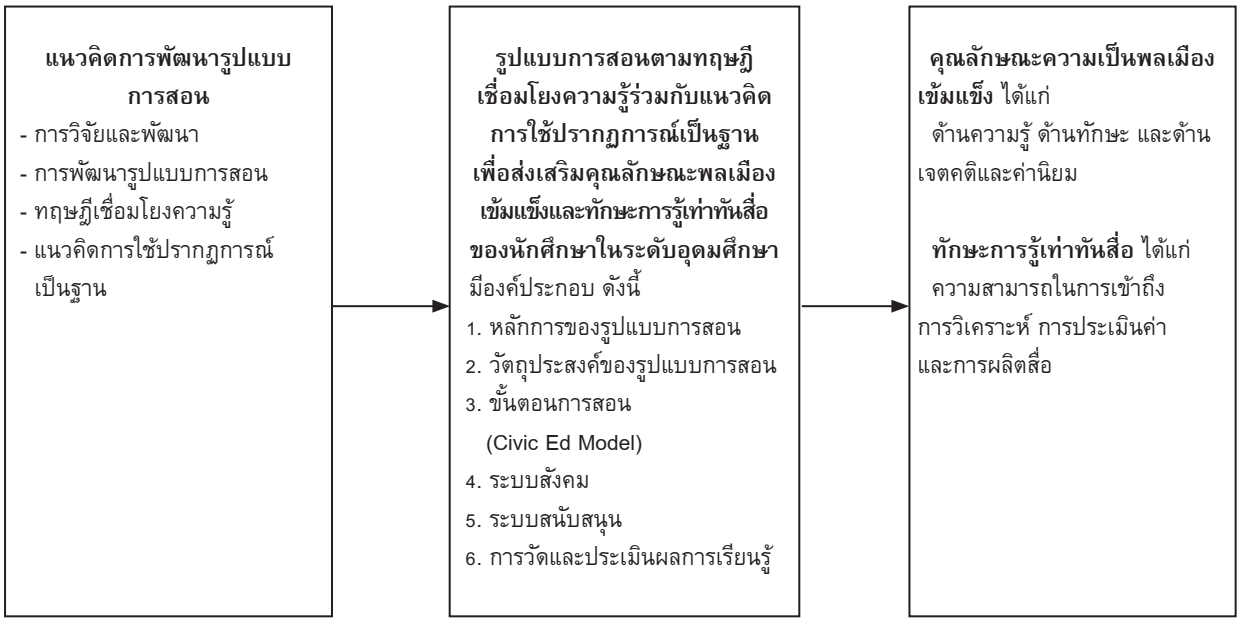
2. การพัฒนารูปแบบการสอน การออกแบบการสอนตามแนวคิด ADDIE Model เป็นแนวคิดที่อาศัยวิธีการเชิงระบบทำให้การจัดการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิผลและมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) ขั้นตอนวิเคราะห์ (analysis phase) คือ การวิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็น 2) ขั้นตอนออกแบบ (design phase) คือ การออกแบบการเรียนการสอนและการนำเสนอ (design instruction and presentations) 3) ขั้นตอนพัฒนา (develop phase) คือ การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (develop material) 4) ขั้นตอนนำไปใช้ (implement phase) คือ การนำสาระและกิจกรรมไปใช้ประกอบด้วย การวางแผนในการบริหารจัดการในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ และ 5) ขั้นตอนประเมิน (evaluate phase) คือ การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและประสิทธิผลของเงื่อนไขที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (Kruse, 2008)

3. การสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ซึ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าการเรียนรู้มีการเลื่อนไหลไม่หยุดนิ่ง ความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นทุกเวลานาที นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็วที่ล้วนกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนเรา อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงทิศทางการเรียนรู้ด้วย โดยทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้มุ่งเน้นถึงความจำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะใช้

วิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ในการเข้าถึงช่องทางของข้อมูล เพื่อรับข้อมูลและสามารถเชื่อมต่อความรู้ด้วยอุปกรณ์มือถือได้สะดวกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสมาร์ตโฟนและเทคโนโลยีอุปกรณ์อัจฉริยะ เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต หรือเครื่องคอมพิวเตอร์พกพา เป็นเครื่องมือในการเรียน (Tunhikorn, 2012; Hongkhunthod, 2015)

4. แนวคิดการสอนโดยการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning: PhBL) เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นจุดเริ่มต้นในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้เอง (constructivism) ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ฯลฯ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PhBL เป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้และความคิดรวบยอดของแต่ละศาสตร์รวมทั้งการฝึกปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างสมเหตุสมผล ผู้เรียนจะได้รับองค์ความรู้และทักษะใหม่ ๆ และได้ฝึกประยุกต์ใช้กับปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ความรู้ใหม่เหล่านั้นมีคุณค่าต่อผู้เรียนในทันที เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและมีความหมายมากกว่าแค่มีความรู้แบบผิวเผิน (Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, 2019)

จากการศึกษาแนวคิด หลักการทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (research and development) ด้วยวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ที่มีลักษณะแบบแผนการวิจัยแบบรองรับภายใน (the embedded design) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative methods) เป็นการวิจัยหลักและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative methods) เป็นการวิจัยรอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R_1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการสอน โดยเครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอน หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2562) และเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพที่เป็นอยู่และความต้องการจำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการสอน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ การสอบถามผู้สอนและนักการศึกษา และการสอบถามนักศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Development: D_1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D&D) รูปแบบการสอน โดยเครื่องมือที่พัฒนาในขั้นตอนนี้ ได้แก่ รูปแบบการสอน Civic Ed Model แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการสอน เมื่อสร้างเครื่องมือเสร็จแล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบการสอน แผนการสอนตามรูปแบบการสอน และเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการสอน จากนั้นนำไปดำเนินการศึกษานำร่องกับนักศึกษาสาขาวิชาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ ที่มีลักษณะไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research: R_2) เป็นการทดลองใช้ (Implementation: I) รูปแบบการสอน Civic Ed Model เป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน โดยใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi experimental design) กลุ่มตัวอย่างเดียว มีการเก็บข้อมูลหลายครั้งในช่วงเวลาที่ต่างกันเพื่อพิจารณาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น One group time series design และแบบ One-shot case study เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ รูปแบบการสอน Civic Ed Model ที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\bar{X}$) อยู่ระหว่าง 4.60-5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.00-0.55 แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\bar{X}$) อยู่ระหว่าง 4.80-5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.00-0.45 และเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการสอน ซึ่งประกอบด้วย 1) แบบวัดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง ค่าเฉลี่ยคะแนน ($\bar{X}$) เ ท่ากับ 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.00 2) แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\bar{X}$) อยู่ระหว่าง 4.80-5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.00-0.45 3) แบบประเมินกิจกรรมหรือโครงการ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.28-0.71 และมีค่าสหสัมพันธ์ (r_{tt}) เท่ากับ 0.93 4) แบบบันทึกการเรียนรู้ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.52-0.85 และมีค่าสหสัมพันธ์ (r_{tt}) เท่ากับ 0.90 5) แบบทดสอบรายวิชา CSO2213 พลเมืองศึกษา มีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\bar{X}$) อยู่ระหว่าง 4.80-5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.00-0.45

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Development: D_2) เป็นการประเมินประสิทธิผล (Evaluation: E) และรับรองรูปแบบการสอน Civic Ed Model โดยเครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบรับรองรูปแบบการสอน มีค่าความสอดคล้องรายข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการรับรองรูปแบบการสอนโดยนำรูปแบบการสอน Civic Ed Model ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน รับรองรูปแบบการสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา CSO2213 พลเมืองศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 34 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ชุดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Civic Ed Model) ที่มี 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการสอน มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน การเชื่อมโยงความรู้ด้วยปรากฏการณ์ การเสาะแสวงหาความรู้ การออกแบบกิจกรรมหรือโครงร่างการดำเนินการตามกิจกรรมหรือโครงการ และการประเมินผลการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) ระบบสนับสนุน และ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

1.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วยแผนการสอน จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ สิทธิพลเมือง การเมืองภาคพลเมือง สังคมพลเมือง ความมั่งคั่งอย่างยั่งยืน และการดำรงอยู่อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของพลเมือง

2. ชุดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการสอน ประกอบด้วย 2.1) แบบวัดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง 2.2) แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 2.3) แบบประเมินกิจกรรมหรือโครงการ 2.4)

แบบบันทึกการเรียนรู้ และ 2.5) แบบทดสอบรายวิชา CSO2213 พลเมืองศึกษา

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Civic Ed Model) มี 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการสอน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 3.1) การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน (creating mutual understanding) 3.2) การเชื่อมโยงความรู้ด้วยปรากฏการณ์ (interconnecting with phenomenon) 3.3) การเสาะแสวงหาความรู้ (verifying obtained information) 3.4) การออกแบบกิจกรรมหรือโครงร่าง (initiating activity or project) 3.5) การดำเนินการตามกิจกรรมหรือโครงการ (conducting designed activity or project) และ 3.6) การประเมินผลการเรียนรู้ (evaluating and disseminating) 4) ระบบสังคม 5) ระบบสนับสนุน และ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า ค่าความเหมาะสมและสอดคล้องของรูปแบบการสอนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ระหว่าง 4.60-5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.00-0.55 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการสอน (Civic Ed Model) ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปทดลองใช้และนำไปจัดการเรียนการสอนต่อไปได้ ดังแสดงในภาพที่ 2

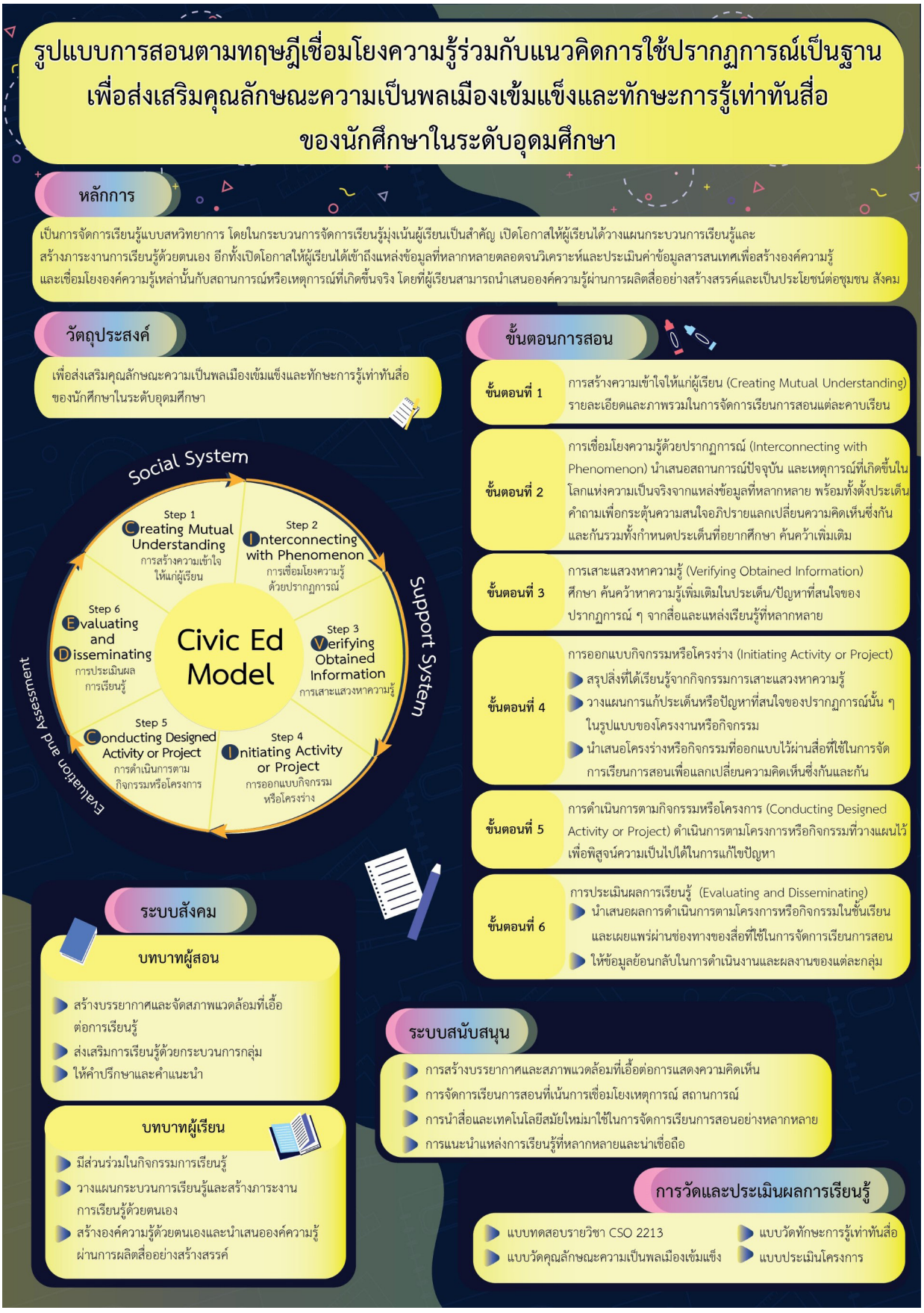
2. ประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 นักศึกษาหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีพัฒนาการของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งโดยภาพรวมที่สูงขึ้นตามลำดับระยะเวลาของการทดสอบ โดยในการทดสอบครั้งที่ 1 มีคะแนนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.62, S.D. = 0.76) การทดสอบครั้งที่ 2 มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.75, S.D. = 0.68) และการทดสอบครั้งที่ 3 มีคะแนนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.60) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง

ตัวแปร	การทดสอบ								
	ครั้งที่ 1			ครั้งที่ 2			ครั้งที่ 3		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
คุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง									
ด้านความรู้	1.64	0.59	น้อย	2.64	0.54	ปานกลาง	4.52	0.50	มากที่สุด
ด้านทักษะ	1.64	0.59	น้อย	2.70	0.62	ปานกลาง	4.23	0.55	มาก
ด้านเจตคติและคุณลักษณะ	1.58	0.60	น้อย	2.91	0.57	ปานกลาง	4.70	0.46	มากที่สุด
รวม	**1.62**	**0.76**	**น้อย**	**2.75**	**0.68**	**ปานกลาง**	**4.48**	**0.60**	**มาก**
แบบทดสอบอัตนัย	2.03	1.97	น้อย	2.39	1.67	น้อย	2.97	1.64	ปานกลาง

2.2 นักศึกษามีพัฒนาการของคะแนนทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยภาพรวมที่สูงขึ้นตามลำดับระยะเวลาของการทดสอบ โดยในการทดสอบครั้งที่ 1 มีคะแนนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 1.75, S.D. = 0.88) การทดสอบครั้งที่ 2 มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.63, S.D. = 0.68) และการทดสอบครั้งที่ 3 มีคะแนนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.65) ดังตารางที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการสอน Civic Ed Model (ที่มา : Pasuda Pakapol)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ตัวแปร	การทดสอบ								
	ครั้งที่ 1			ครั้งที่ 2			ครั้งที่ 3		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ									
ด้านการเข้าถึง	1.94	0.88	น้อย	2.79	0.53	ปานกลาง	4.47	0.56	มาก
ด้านการวิเคราะห์	1.50	0.61	น้อย	2.52	0.56	ปานกลาง	4.00	0.65	มาก
ด้านการประเมินค่า	1.79	0.64	น้อย	2.58	0.60	ปานกลาง	4.00	0.65	มาก
ด้านการผลิตสื่อ	1.76	0.65	น้อย	2.61	0.60	ปานกลาง	4.26	0.66	มาก
รวม	**1.75**	**0.88**	**น้อย**	**2.63**	**0.68**	**ปานกลาง**	**4.18**	**0.65**	**มาก**
แบบทดสอบอัตนัย	2.39	2.24	น้อย	3.05	1.93	ปานกลาง	3.65	1.63	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Civic Ed Model) ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ในระดับคุณภาพที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการสอน Civic Ed Model มีประสิทธิภาพที่ดี มีความเหมาะสมและสอดคล้องเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปทดลองใช้และนำไปจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปได้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบการสอน Civic Ed Model ถูกพัฒนาขึ้นมาอย่างมีระบบ และดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (research and development) (Nillapun, 2015) และการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ ADDIE Model ตามแนวคิดของ Kruse (2008) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวิจัย (Research: R_1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) 2) พัฒนา (Development: D_1) การออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D&D) 3) วิจัย (Research: R_2) การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (Implementation: I) 4) พัฒนา (Development: D_2) การประเมินประสิทธิผล (Evaluation: E) ซึ่งการนำวิธีการเชิงระบบมาเป็นหลักและแนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี โดยวิธีการเชิงระบบ (system approach) จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพด้านการออกแบบการเรียนการสอนใน 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นการเน้นผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อการเรียนการสอนสิ้นสุดลง 2) เน้นความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบของกระบวนการในระบบโดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนายุทธวิธีการเรียนการสอนและผลการเรียนรู้ตามที่ต้องการ และ 3) เป็นการพัฒนาการเรียนการสอนโดยนำกระบวนการเรียนการสอนที่ดี หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Sirithanyarat & Laowreandee, 2019) และจุดเด่นของการพัฒนารูปแบบการสอน คือ รูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบล้วนมีคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละรูปแบบ และในแต่ละรูปแบบการสอนนั้นย่อมถูกพัฒนาขึ้นมาโดยอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน และมีงานวิจัยมาสนับสนุนรูปแบบการสอน โดยในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมานี้กระบวนการการพัฒนารูปแบบการสอนจะถูกพัฒนาคู่ขนานไปกับการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ประเด็นและแนวโน้มทางด้านการศึกษาและจิตวิทยาการรู้คิด (Kilbane & Milman, 2014)

2. ประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีดังนี้

2.1 พัฒนาการด้านคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งของนักศึกษา พบว่า โดยภาพรวมของนักศึกษาที่ได้เรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอน Civic Ed Model มีพัฒนาการคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเข้มแข็งที่สูงขึ้นตามลำดับ

โดยในการทดสอบครั้งที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เป็นผลเนื่องมาจากรูปแบบการสอน Civic Ed Model มีขั้นตอนการสอนที่นำเสนอสถานการณ์ปัจจุบันและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย พร้อมทั้งมีการตั้งประเด็นคำถามและกำหนดประเด็นที่อยากศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีการสร้างความรู้ (constructivism) ที่ระบุถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจโดยที่ผู้สอนเป็นผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมีการใช้สื่อ เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในการสร้างสาระการเรียนรู้และผลงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง (Vanichwatanavorachai, 2016; Khammanee, 2018) นอกจากนี้รูปแบบการสอน Civic Ed Model ยังมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงบทบาทของตนเองที่ควรปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และยังช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของกระบวนการการอภิปราย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่ทำให้ผู้เรียนสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกันได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักปรัชญาปฏิรูปนิยม (reconstructionism) ที่การจัดการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและการปฏิรูปให้สังคมดีขึ้นโดยการให้ผู้เรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม และเน้นกระบวนการประชาธิปไตยเพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย (Vanichwatanavorachai, 2016; Khammanee, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (Niranthawee, 2005) ที่กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ใช้การเรียนรู้จากข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นมุมมองที่แตกต่างกัน เห็นความเคลื่อนไหวทางสังคม อีกทั้งผู้เรียนจะได้เรียนรู้เหตุและผลจากบุคคลที่มีตัวตนจริง มีบทบาทอยู่ในสังคมตามสถานภาพ และหน้าที่ของแต่ละคน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการรับใช้สังคม (service-learning) ซึ่งเป็นการเรียนโดยผ่านกิจกรรมที่ผู้เรียนนำความรู้จากที่ได้ในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์หรือตรงกับความต้องการ ความจำเป็นของสังคม การเรียนรู้ด้วยวิธีนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้สภาพความเป็นจริงของสังคมด้วยประสบการณ์ตรง รวมทั้งอาจจะต้องค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่ออธิบายสถานการณ์ที่พบ และที่สำคัญเป็นการฝึกประสบการณ์ของการเป็นพลเมือง ได้เรียนรู้บทบาทของการเป็นสมาชิกของชุมชนอย่างผู้มีความรู้ ความคิด มีความรู้สึกรับผิดชอบตระหนักในบทบาทความรับผิดชอบร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง

2.2 พัฒนาการด้านทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา พบว่า มีพัฒนาการทักษะรู้เท่าทันสื่อสูงขึ้นตามลำดับ โดยในการทดสอบครั้งที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เป็นผลเนื่องมาจากรูปแบบการสอน Civic Ed Model มีขั้นตอนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เสาะแสวงหาความรู้ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้มีการแนะนำแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่สำคัญและจำเป็นในการให้ได้มาซึ่งข้อมูล สาระความรู้และข่าวสารให้แก่ผู้เรียน และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากแหล่งข้อมูลที่แนะนำไปเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอแนะของ Kilbane and Milman (2014) ที่ระบุถึงการเข้าถึงข้อมูล สารสนเทศและดิจิทัลของผู้เรียนในปัจจุบันที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา แม้กระทั่งในเวลาเรียนก็สามารถเสาะแสวงหาข้อมูลเพื่อนำมาพูดคุยและอภิปรายในชั้นเรียนได้ โดยการเข้าถึงข้อมูลของผู้เรียนนั้นควรมาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งในปัจจุบันนี้มีแหล่งข้อมูลใหม่ ๆ ที่สามารถแนะนำให้ผู้เรียนเข้าไปสืบค้นข้อมูลได้เพิ่มเติม ได้แก่ บล็อก วิดีโอออนไลน์ และกระดานสนทนา เป็นต้น โดยแหล่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดใหม่ ๆ มองเห็นมุมมองที่แตกต่างออกไปจากเดิมและจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งรูปแบบการสอน Civic Ed Model ยังมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบรูปแบบโครงสร้าง ลำดับเหตุการณ์ของเนื้อหา วิธีการนำเสนอแนวคิดและการตีความของเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปศึกษาหาความรู้ ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน และฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์สื่อในแบบบันทึกการเรียนรู้ (learning journal) ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้นี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ตีความเนื้อหาสื่อตามองค์ประกอบและรูปแบบที่สื่อแต่ละประเภทนำเสนอ รวมทั้งวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของสื่อ จุดยืนของสื่อ บริบทต่าง ๆ ของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อการนำเสนอของสื่อ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทของเนื้อหาสารที่นำเสนอ (Yenjabok, 2009; Makesrithongkum, 2011; Akkaprasa, 2014) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐาน

ของการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อในสหรัฐอเมริกาโดยสมาคมแห่งชาติเพื่อการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อที่ระบุถึงวิธีการพัฒนาประชาชนทุกช่วงวัยให้มีความสามารถในการสืบเสาะและการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อจนกลายเป็นผู้ที่มีความคิดเชิงวิเคราะห์ สามารถทำได้โดยพิจารณาว่าเนื้อหาของสื่อทุกประเภทมาจากการประกอบสร้าง สื่อแต่ละประเภทมีลักษณะ จุดเด่นและภาษาที่ใช้ในการประกอบสร้างที่แตกต่างกัน เนื้อหาของสื่อถูกสร้างขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาของสื่อในเชิงลึกจึงเป็นการฝึกการคิดเชิงวิเคราะห์ การฝึกการใช้หลักฐานที่เป็นเอกสารและฝึกการอภิปรายเพื่อสนับสนุนข้อสรุปอย่างมีเหตุผล (Maitaouthong, 2014) นอกจากนี้รูปแบบการสอน Civic Ed Model ยังมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างสื่ออย่างสร้างสรรค์และมีประโยชน์ในแบบฉบับของตนเองได้อย่างหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นไปตามหลักการในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ คือ เมื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ ประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้ว ผู้เรียนจะต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ผลิตที่จะต้องวางแผน เขียนบท ค้นคว้าข้อมูลเนื้อหามาประกอบตามเทคโนโลยีของสื่อหรือรูปแบบองค์ประกอบของสื่อแต่ละประเภท เพื่อที่จะสามารถสื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์การสื่อสารที่ได้วางไว้ การพัฒนาทักษะนี้จึงเป็นบทสรุปที่ทำให้ครบกระบวนการรู้เท่าทันสื่อได้สมบูรณ์ที่สุด ความสามารถในการสร้างสรรค์ (หรือสื่อสาร) เนื้อหา โดยการเขียนบรรยาย ความคิด ใช้คำศัพท์ เสียง และ/หรือการสร้างภาพให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย และต้องสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่หลากหลายของการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์ ตัดต่อ และเผยแพร่เนื้อหาดังกล่าว (Yenjabok, 2009; Makesrithongkum, 2011; Akkaprasa, 2014)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการสืบค้นและแสวงหาข้อมูลเพื่อประกอบการคิดและตัดสินใจ การทำงานเป็นทีมให้แก่นักศึกษาให้มากขึ้น อีกทั้งควรมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันให้หลากหลายมากขึ้น

2. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกนำเสนอข้อมูลและข่าวสารด้วยตนเองอย่างเปิดกว้างและสร้างสรรค์ พร้อมทั้งชวนสนทนาถึงวิธีการในการตรวจสอบและประเมินค่าของข้อมูลและข่าวสารที่นักศึกษาเลือกมานำเสนอให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการขยายผล นำรูปแบบการสอนไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ หรือการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

2. ควรนำรูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานไปพัฒนาผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาและคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่น ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาทัศนคติหรือความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการสอนตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับแนวคิดการใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อจะได้นำข้อมูลไปพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและกระตุ้นความใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

References

Akkaprasa, Praewpan. (2014). Concepts and Theories of Media Literacy (แนวคิดและทฤษฎีการรู้เท่าทันสื่อ). In T. Sukwong, C. Nutakom, K. Palmoke, & S. Taikham (Eds.), **Media Literacy**, (pp. 59-80). [Online]. Retrieved June 21, 2020 from http://bcp.nbtc.go.th/uploads/items/attachments/b7bb35b9c6ca2aee2df08cf09d7016c2/_651dab51d77cc9cc0b46de8a418db8e7.pdf

Announcement of the Ministry of Education on Higher Education Standards B.E. 2561 (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561). (2018, August 17). **Royal Thai Government Gazette** (No. 135 Special Chapter 199 d, pp. 19-21). [Online]. Retrieved April 12, 2020 from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/E/199/T19.PDF

Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, Office of the Basic Education Commission. (2019). **The Report of Training Course Science Education for Science and Mathematically Gifted Learner the Normal Lyceum of Helsinki, Faculty of Behavioral Sciences in University of Helsinki (รายงานการอบรมหลักสูตร Science Education for Science and Mathematically Gifted Learner The Normal Lyceum of Helsinki, Faculty of Behavioral Sciences in University of Helsinki)**. [Online]. Retrieved April 12, 2020 from https://www.obec.go.th/archives/109179

Butkatunyoo, Oraphan. (2018). Phenomenon based learning for developing a learner's holistic views and engaging in the real world (การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อการสร้างมุมมองแบบองค์รวมและการเข้าถึงโลกแห่งความจริงของผู้เรียน). **Journal of Education Studies**, 46(2): 348-365.

Hongkhunthod, Anusorn. (2015). Self-Knowledge Costruction through Connectivism Theory (การสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการเชื่อมต่อ (connectivism)). **Technosan**, 6(6-7): 24-27.

Khammanee, Tissana. (2018). **Science of Teaching: Knowledge for Effective Learning Organization (ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ)** (22nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kilbane, C. R., & Milman, N. B. (2014). **Teaching Models: Designing Instruction for 21st Century Learners**. Boston, MA: Pearson.

Kruse, K. (2008). **Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model**. [Online]. Retrieved April 9, 2020 from https://portal.ct.gov/-/media/CTDN/TtT2015/ttt2015module5IntroInstDesignADDIEpdf.pdf

Mahavijit, Pongsatorn. (2017). Innovative learning from Finland (นวัตกรรมการเรียนรู้จากฟินแลนด์). **IPST Magazine**, 46(209): 40-45.

Maitaouthong, Therdsak. (2014). Media literacy: Skill for 21st century learning (การรู้เท่าทันสื่อ: ทักษะสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21). **Journal of Information Science**, 32(3): 74-91.

Makesrithongkum, Bubpha. (2011). Media literacy: Keeping pace with information age (การรู้เท่าทันสื่อ: การก้าวทันบนโลกข่าวสาร). **Executive Journal**, 31(1): 117-123.

Nillapun, Maream. (2015). **Research Methodology in Education (วิธีวิจัยทางการศึกษา)** (9th ed.). Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House.

Niranthawee, Sakchai. (2005). **Learning Management for Developing Students to be Good Citizens (Research report) (การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี) (รายงานวิจัยเอกสาร)**. Bangkok: Pimdee.

Office of the Education Council, Ministry of Education. (2017). **The National Education Plan B.E. 2560-2579 (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579)**. Bangkok: Prikwarn Graphic.

Sirithanyarat, Chintana, & Laowreandee, Watchara. (2019). **Instructional System Design (การออกแบบระบบการเรียนการสอน)** (2nd ed.). Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House.

Tunhikorn, Bupphachart. (2012). **Developing Students' Characteristic in the New Era for the Second Education Reform Insurance by Integrating ICT in Project-based Learning Management (Research Report) (การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้วยการบูรณาการไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ) (รายงานวิจัย)**. Bangkok: Office of the Education Council.

Vanichwatanavorachai, Siriwan. (2016). **Method of Teaching (วิธีสอนทั่วไป)** (2nd ed.). Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House.

Wilson, C., Grizzle, A., Tuazon, R., Akyempong, K., & Cheung, C.-K. (2011). **Media and Information Literacy Curriculum for Teachers**. Paris: UNESCO. [Online]. Retrieved September 20, 2021 from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971

Yenjabok, Porntip. (2009). **Decrypting Ideas for Media Literacy: Media Literacy Learning Guide (ถอดรหัส ลับความคิด เพื่อการรู้เท่าทันสื่อ: คู่มือการเรียนรู้เท่าทันสื่อ)**. Bangkok: Offset Creation.